

**RÓZSA Csongor Ernő**

joghallgató

PTE ÁJK

## **Az angolszász trónöröklés és Hódító Vilmos trónigénye**

### **Absztrakt**

#### ***The Anglo Saxon succession to the throne and William the Conqueror's claim to the throne***

*According to the time-honoured Hungarian historiography the rights of William the Conqueror to the throne were well-founded and he truly came to the island because of the defence of his rights. The English historians and legal historians on the other hand says that the situation is much more nuanced and nowadays they believe that some details of the Bayeux Tapestry has a deeper meaning in accordance with the events of the Conquest. In my essay I am briefly outlining the events before 1066 and the state of the English Kingdom at that time, then I examine from legal historian persepective the Anglo-Saxon succesion norms (or the lack of them), lastly I scrutinize the claims of William the Conqueror each one by one. This way – in Hungary – this essay will be the first legal historian work in relation with the claims of the Normandian prince.*

**Keywords:** *Anglo-Saxon England, succesion to the throne, William the Conqueror, claims to the throne, customary law, witan, 1066, normanns, anglo-saxons*

### **1. *In medias res***

A 10. századra egységesült Angliát a 11. század elején a korábbinál komolyabb viking támadások érték – Villásszakállú Svend dán és norvég király<sup>1</sup> fosztogatni kezdett a part mentén, ami a későbbiekben totális offenzívába ment át. A célja már nem csupán a sziget kiszipolyozása volt, hanem sokkal több: Anglia meghódítása.<sup>2</sup>

Tanácsstalan Aethelred<sup>3</sup> uralkodása mondhatni állandó háborúskodással telt. Egy polgárháború sújtotta ország élén találta magát, mikor a viking hódítók megjelentek a tengeren túlról és minden igyekezete ellenére is képtelen volt megvédeni országát. A több évtizede tartó harcok folyamán több tízezer fontnyi (hibásan *danegald*nek hívott) *gafol*, vagyis hadisarc került

---

<sup>1</sup> Ur. 986-1014.

<sup>2</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 131, 139.

<sup>3</sup> Ur. 978-1013, 1014-1016.

dán kézbe,<sup>4</sup> ezzel jelentősen meggyengítve a királyságot, a pusztítás pedig megrengette a stabil lábakon álló kormányzatot.<sup>5</sup>

A háború végül viking győzelemmel ért véget, mikor Tanácstalan Aethelred fiát, Vasbordájú Eadmundot<sup>6</sup> is legyőzte a később Nagy Knut<sup>7</sup> néven ismerté vált dán király.<sup>8</sup> Innentől harminc évnyi *intermezzo* következett az angolszász történelemben, ugyanis az angol trónon skandinávok uralkodtak, a közigazgatást pedig jelentősen átalakították.

A korábbi *ealdormani* tisztség megszűnt, helyébe négy *eorl*<sup>9</sup> lépett, akik több megye (ó.a.: *scír*, a.: *shire*) fölött váltak katonai és adminisztratív irányítókká. A király – mivel egy nagy kiterjedésű északi birodalom uralkodója volt – gyakran utazott országrészei között, így mikor nem tartózkodott a szigeten, a négy tartományúr egyre nagyobb és nagyobb hatalomhoz jutott az évek folyamán.<sup>10</sup>

Knut, hogy hatalmát megszilárdítsa, feleségül vette a néhai Aethelred király feleségét, a normandiai származású Emmát,<sup>11</sup> tisztségükben megtartotta az angolszászokat, az együttműködésre helyezte a hangsúlyt, így voltaképpen évekkel később mind a négy *eorl* angol származásúvá vált. A probléma a trónutódlással jelentkezett, ugyanis Knut utódai nem bizonyultak olyan hatékonyak a birodalom fenntartásában, mint ő maga, így lassacskán ezen tartományurak egyre inkább beleavatkoztak a királyság életébe. Legkiemelkedőbb közülük az utolsó angolszász király, Harold<sup>12</sup> apja volt, Godwine.<sup>13</sup>

Knutot fia, Nyúllábú Harald<sup>14</sup> követte a trónon, miután a wessexi *eorl*, Godwine támogatásáról biztosította, valamint megvakíttatta Tanácstalan Aethelred fiát, Aelfraed<sup>15</sup> *aethelinget* (aki belehalt sérüléseibe). Halála után féltestvére, Hardeknut<sup>16</sup> foglalta el a trónt, aki még életében visszahívta a szigetre (Emma királynő révén) féltestvérét, Hitvalló

---

<sup>4</sup> WAREHAM, Fiscal policies and the institution of a tax state in Anglo-Saxon England within a comparative context 920.

<sup>5</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 131-132.

<sup>6</sup> Ur. 1016.

<sup>7</sup> Ur. 1016-1035.

<sup>8</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 141-143.

<sup>9</sup> Wessex, Mercia, Kelet-Anglia és Northumbria az új hatalmi kerületek neve.

<sup>10</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 148; STENTON, Anglo-Saxon England 398.

<sup>11</sup> Két király anyja (Hardeknut és Hitvalló Eadweard) és két király felesége (Tanácstalan Aethelred és Nagy Knut), a Normandiai I. Richárd lánya (élt: 985-1052).

<sup>12</sup> Harold Godwineson, nagyhatalmú wessexi *eorl*, majd az utolsó angolszász király (ur. 1066)

<sup>13</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 143; Wessexi Godwine nagyhatalmú *eorl*, Hitvalló Eadweard ellenlábasa (élt: ?-1053).

<sup>14</sup> Ur. 1037-1040.

<sup>15</sup> Tanácstalan Aethelred és Emma fia (élt:1012-1036).

<sup>16</sup> Ur. 1035-1042.

Eadweardot,<sup>17</sup> akit örökösének szánt. 1042-ben bekövetkezett halála után a korona ismét a Cerdic-házra szállt és kezdetét vette a végjáték.<sup>18</sup>

Hitvalló uralkodása ismét polgárháborús időket idézett: a nagyhatalmú Godwine-al kellett szembenéznie trónjának megtartása érdekében, később pedig fia, Harold jelentett ugyanekkora veszélyt. A korábban gyengekezűnek tartott uralkodó azonban nem engedte egykönnyen oda az ország irányítását: az uralmát el nem fogadó édesanyja, Emma ellen fordult, akinek birtokait elkobozta, majd később Godwine-al is leszámolt, az egész családot külföldre száműzte.<sup>19</sup> Mivel éveken át Normandiában vendékeskedett, magától értetődő volt, hogy a saját emberivel, „normannjaival” tölti fel a megüresedett pozíciókat a Godwine-liga leszámolása után, ez azonban a későbbiekben elhibázott döntésnek bizonyult: maga ellen hangolta az angol népet, akik nem voltak hajlandóak idegen tisztviselők felügyelete alatt élni.<sup>20</sup>

Ez idő tájt 1052-ben történt Normandiai Vilmos herceg<sup>21</sup> híres látogatása is a szigeten, ami a hagyományos történetírás szerint egy ígérettel zárult: amennyiben Hitvalló utód nélkül távozik az élők sorából, őt Vilmos herceg követi majd a trónon.<sup>22</sup>

A látogatást az angolok pedig nem túrték: Godwine és családja visszatért majd érvényt szerzett akarátának – a király kénytelen volt minden normann támogatóját meneszteni és angolokkal feltölteni az udvart, Godwine-t pedig visszahelyezni korábbi birtokaiba és méltóságaiba.<sup>23</sup> Ezzel patthelyzet alakult ki ismét. Bár Godwine egy évvel később 1053-ban meghalt és a király Harolddal már nem volt ennyire haragos viszonyban, a helyzet világosabb volt a napnál. Adott egy nagyhatalmú tartományúr, aki megkerülhetetlen az országban és apja nyomdokain lépdelve a trónra áhítozik.

1064-ben Harold látogatást tett Normandiában, ahol is furcsa dolgok történtek: az elbeszélések szerint hűségesküt fogadott Vilmosnak, valamint biztosította őt arról, hogy a király korábban tett ígérete még áll, a trón őt fogja illetni<sup>24</sup> (erről kicsit részletesebben a 5. fejezetben még lesz szó).

1066-ban aztán végül Anglia a feje tetejére állt. Hitvalló Eadweard január 5-én elhunyt, a Cerdic leszármazott Eadgar *aethelinggel*<sup>25</sup> szemben pedig egyidőben három trónkövetelő jelent

---

<sup>17</sup> Ur. 1042-1066.

<sup>18</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 151-153; STENTON, Anglo-Saxon England 420.

<sup>19</sup> STENTON, Anglo-Saxon England 565.

<sup>20</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 158.

<sup>21</sup> Fattyú, Normandiai és Hódító Vilmos (Normandia hercege 1035-1087, Anglia királya 1066-1087).

<sup>22</sup> MORTON – MUNTZ, The Carmen de Hastingae proelio of Guy, Bishop of Amiens 62.

<sup>23</sup> STENTON, Anglo-Saxon England 569; MORRIS, The Anglo-Saxons: The Making of England: 410-1066 346-347.

<sup>24</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 162-163; LICENCE, Edward the Confessor and the Succession Question: A Fresh Look at the Sources 118.

<sup>25</sup> Száműzött Eadweard fia, Vasbordájú Eadmund unokája, a hastingsi vereség után még királlyá választják, de behódol Vilmosnak.

meg, akik közül Harold Godwineson magához ragadta a hatalmat. Északon szeptemberben a norvég Harald Hardrada<sup>26</sup> Fulfordnál legyőzött két *eorlt*, Morcart és Edwint. Az új király 5 nap alatt az őrzött déli partokról északra vonult, és Stamford Bridge-nél tönkverte a viking seregeket, ezzel elhova a legnagyobb győzelmet az angoloknak a vikingek felett. Pár nappal később hírt kapott arról, hogy a normann herceg partra szállt délen, és seregével fosztogatásba kezdett. Harold rohamtempóban haladt délnek, ahol Hastingsnél estére eldőlt a királyság sorsa...<sup>27</sup>

## 2. Legfőbb hadúr

Tanulmányomban – úgy vélem – szükséges bemutatni a király legfontosabb jellemzőjét, ami önmagában határozta meg a királyról alkotott képet és döntő befolyást gyakorolt a trónutódlásra is. Ez az attribútum nem más, mint a király hadvezetési képessége, a harcban való jártassága.

A király a legfőbb hadúr a törzsön belül, aki tehetsége és származása folytán jutott ehhez a címhez, azonban ez nem jelent kizárólagosságot, egy adott törzsnek időben több királya is lehetett (szokás vagy vészhelyzet miatt). A királyok éppúgy lehetettek egyenlőek, mint egymással hierarchiában állók, mint „főkirály” és „alkirály”, akik felosztották a királyságot egymás között.<sup>28</sup>

A királyt a nép saját magából választja, és így egy mai értelemmel felfoghatatlan misztikus kapcsolat fűzi népéhez: „*A nép sorsa egyenlő hercegének sorsával*”.<sup>29</sup> Ő a „szerencse elhozója”, az egység képviselője, az istenekkel való kapcsolattartó, egy a népből.<sup>30</sup> Óangol megnevezése is ezekre utal: a *cyning* a *cynn* szóból ered, ami népet jelent, a *theoden* pedig a *theod* szóra rímel, aminek nemzet a jelentése.<sup>31</sup> Hatalma nem korlátlan azonban, nem zsarnok uralkodó, maga is a szokásjognak alávetett és nem felelőtlen, tisztségéből elmozdítható, feladatát köteles teljesíteni.<sup>32</sup>

Mint legfőbb hadúrnak, a királynak a legfontosabb feladata népének védelmezése, megóvása és hadba vezetése. A király kiváló harcos kell hogy legyen, a korai időkben ezen túl

---

<sup>26</sup> Norvég király (ur. 1046-1066). Trónigényének alapja egy Hardeknut és I. Magnus (norvég és dán király, ur. 1035-1047) által 1038-ban kötött megállapodás, miszerint bármelyikük gyermek nélkül hal meg, a másik öröklí a trónt utána. A források alapján azonban Hardeknut Hitvalló Eadweardra gondolt utódjaként, ezt bizonyítja az is, hogy visszahívta őt a szigetre uralkodása alatt. Lásd: KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 153.

<sup>27</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 165-167.

<sup>28</sup> KEMBLE, Saxons in England. Volume 1 150-151; LYON 2003, Constitutional history of the UK 16.

<sup>29</sup> CHANEY, Paganism to Christianity in Anglo-Saxon England 209-210.

<sup>30</sup> KEMBLE, Saxons in England. Volume 1 137.

<sup>31</sup> KEMBLE, Saxons in England. Volume 1 153-154.

<sup>32</sup> KEMBLE, Saxons in England. Volume 1 159-161.

nem rendelkezett különös hatalommal.<sup>33</sup> Hogy tisztségét elnyerje és megtartsa, az nagyban függött hadvezetési képességétől: ez emelte őt a nép fölé, ezáltal tudta legyőzni riválisait. Ann Lyon szerint a nép hűsége enélkül nem biztosítható, ugyanis az új trónkövetelők könnyedén elűzhették őt, illetve két wessexi király is lemondott a trónról, miután e tulajdonságát elvesztette.<sup>34</sup> Vészhelyzet idején az öröklés kérdése is azon múlt, hogy ki képes megvédeni az országot az ellenségtől.

A hagyományos felfogás szerint a betelepüléssel megalakult az ún. *Heptarchia*. A szó a későbbi idők szüleménye, egyszerűsítés.<sup>35</sup> Bár valójában több királyság létezett,<sup>36</sup> ezek közül hét volt kiemelkedő: Wessex, Essex, Sussex, Kent, Mercia, Kelet-Anglia és Northumbria (Deira és Bernicia egyesüléséből), amelyek nem azonnal jöttek létre, a törzseket nem királyok, hanem vezérek vezették a szigetre, és katonai fennhatóságot gyakoroltak területek felett.<sup>37</sup> Idővel ezek a vezérek, Bryce Dale Lyon megfogalmazásával „erős emberek” túlnőttek a szokásos szerepükön, és dinasztiát alapítottak.<sup>38</sup> Ezek az ősi dinasztiák egészen az adott királyság bukásáig uralmon maradtak, így történhetett meg, hogy a Wessexi házat megalapító Cerdic – nevében és talán származásában is kelta – leszármazottjai ültek később Anglia trónján.<sup>39</sup>

A herceg hatalmát ilyenkor még a zsákmány elosztásával és győztes csatáival igazolta és növelte, mint legfőbb hadúrnak, másra nem volt szüksége. Népes kíséret vette körül, ők voltak a „társak” (*gesithas*), akikből később az előkelő réteg megalakult. A letelepedéssel és a kereszténység felvételével azonban a béke felértékelődött, ez pedig a megerősödő királyi hatalomnak új feladatot adott.<sup>40</sup>

Az ún. *bretwaldák* (600-865) korában a különböző királyok állandóan hadban álltak egymással hatalmuk növelése érdekében. Ilyenkor a katolikus kereszténység már megjelent a szigeten, de ez nem változtatott a király legfontosabb szerepén. Ezekben az időkben nagyszámú király esett el egymás ellen csatákban, de ez nem meglepő, ők a „győzelem elhozói” a pogány idők óta.<sup>41</sup> Az egész odáig ment, hogy Beda szerint mikor Penda merciai király<sup>42</sup> Kelet-Angliára

---

<sup>33</sup> TACITUS (7).

<sup>34</sup> LYON 2003, Constitutional history of the UK 10-11.

<sup>35</sup> MORRIS, The Anglo-Saxons: The Making of England: 410-1066 56.

<sup>36</sup> YORKE, Kings and Kingdoms of early Anglo-Saxon England 10: A *Tribal Hidage* minimum 35 törzsről tesz említést.

<sup>37</sup> BABJÁK, Barbárság vagy germánság? 225.

<sup>38</sup> LYON 1960, A constitutional and legal history of medieval England 38.

<sup>39</sup> BÁRÁNY 2008, Britek, angolszászok, vikingek - Észak-Nyugat-Európa a korai középkor századaiban 30.

<sup>40</sup> LYON 2003, Constitutional history of the UK 11.

<sup>41</sup> CHANEY, Paganism to Christianity in Anglo-Saxon England 211.

<sup>42</sup> A *bretwaldák* listáján nem szereplő királygyilkos pogány nagykirály (ur. 626/633/642-655).

tört, a mélyen vallásos, királyi kötelezettségeit maga mögött hagyó Sigeberhtet<sup>43</sup> kivonszolták a kolostorból, mikor megtagadta hadvezetést, és seregének élére állították.<sup>44</sup>

Ezekben a harcokban a 9. század elejére Sussex, Essex és Kent eltűnt, és Wessex területéhez került. Ennek az időszaknak a viking betörések vetettek véget, amikor a Nagy Pogány Sereg erejétől Wessex kivételével minden angolszász királyság összeomlott.<sup>45</sup> Wessex egy ilyen helyzetben a korábbi király (Aethelred<sup>46</sup>, Aelfraed<sup>47</sup> testvére) fiaival szemben Aelfraedet választotta királyává, mint felnőtt férfit, aki már csatában jártas, és képes megvédeni a királyságot.<sup>48</sup>

Analógiaként, hogy túlmisztifikálnánk a király és a népe közti kapcsolatot, érdemes kiemelni, hogy 878-ban Aelfraed vereséget szenvedett, és rövid ideig bár, de nem létezett angolszász királyság a szigeten: a király az erdőkbe menekült kíséretével. Fosztogató hadjáratba kezdett, időnként felfedve magát hűséges tisztviselői és ellenségei előtt, hogy érzékeltesse jelenlétét és erejét. Időközben felvette a kapcsolatot a hivatalnokaival Wessexben, és mikor eljött az idő, azok mind válaszoltak a hadba hívásra.<sup>49</sup> Olybá' tűnik, hogy a nép és a *witan* az utolsó pillanatban is királyt keresett az ország védelmére, és nehezen engedte őt el.

Anglia trónját 1016-tól hosszadalmas háborúskodás után a dán Nagy Knut foglalta el. 1016-ban azonban a *witan* egyik fele Vasbordájú Eadmundot, Tanácstalan Aethelred fiát választotta királlyá a vikinggel szemben: egyáltalán nem akartak idegen uralkodót elfogadni maguk fölé és szerintük a háború még folytatható lett volna. Eadmund végül vereséget szenvedett és halála után Knut és az ő utódai fognak uralkodni három évtizeden át.<sup>50</sup>

Az angolszász kor vége felé tartva 1042-ben a királyi cím visszaszállt Hitvalló Eadweard személyében a Wessexi házra, azonban Haroldon, az utolsó angolszász királyon nagyobb hangsúly van: Harold nem volt Cerdic leszármazott, de felmerült, hogy azért választották meg királynak Eadgarral, a vér szerinti örökössel szemben, mert már felnőtt, harcban edzett férfi volt, aki képes lehet megvédeni az országot a trónkövetelőktől.<sup>51</sup> Elődjeihez méltó módon ő maga is serege élén vonult csatába, és velük is veszett el 1066-ban Hastingsnél, az angolszász Angliával együtt. A *witan* ezután kétségbeesetten újra összeült, és a 14 éves Eadgart választotta

---

<sup>43</sup> Ur. kb. 629-634.

<sup>44</sup> BEDA, 172-173.

<sup>45</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 90-93.

<sup>46</sup> Ur. 865-871.

<sup>47</sup> Nagy Alfréd, wessexi király, a Nagy Pogány Sereg megállítója, Anglia megalapítója (ur. 871-899).

<sup>48</sup> LYON 2003, Constitutional history of the UK 11.

<sup>49</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 95.

<sup>50</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 141-142.

<sup>51</sup> STENTON, Anglo-Saxon England 577.

királyának, bízva abban, hogy a háború még nem ért véget, és a király biztonságot nyújthat.<sup>52</sup> Az elvárás irreális volt, de jól látszik, hogy a népnek szüksége volt egy királyra.

A legfőbb hadúr szerep minden germán társadalomban jelen volt, azonban az óangol a folyamatos háborúzások miatt ezt fenntartotta és az utolsó pillanatig el is várta királyától. Tanácstalan Aethelred az uralkodása alatt nem személyesen vezette seregeit, és ezért megrendült a királyba vetett bizalom.<sup>53</sup> A királynak kötelezettsége a népéért hadba vonulni és őt megvédeni az ellenségtől, és ez ellen nincsen kibúvó.

### 3. Angolszász trónöröklési rend

Az angolszász király választás útján nyerte el a tisztségét. Szerényen fogalmazva, „[...] *senki nem teheti magát királlyá, mert a nép választása, hogy azt válassza királlyá, akit kíván; [...]*”<sup>54</sup>. A valóság nem ilyen demokratikus, inkább arisztokratikus: a *witan* választ királyt, ez a tanács pedig nem reprezentatív, a tagok a király meghívása alapján nyertek tagságot. A *witan* az esetek nagy többségében – főleg vészhelyzet esetén, illetve, amikor nem egyértelmű a „sorrend” – összeült, és új királyt választott magának.

Elosztatva a kétségeket, az óangol társadalomban nem volt bevett szokás az új király személyét illetően. Többféle próbálkozás mutatkozott azt illetően, hogy bebizonyítsák, hogy volt valami formális rend a trónöröklést tekintve. Ruszoly József abból kiindulva, hogy Aelfraedet azért választották, mert idősebb volt unokaöccsénél, arra következtetett, hogy a *senioratus* érvényesült a korban.<sup>55</sup> Ahogy a 3. fejezetben rámutattam arra, hogy vészhelyzet idején a nép védelme érdekében az vált királlyá, aki megfelelt a legfőbb hadúr minőségnek: Aelfraed felnőtt férfiként jobb választásnak tűnt kiskorú unokaöccsével szemben, azonban ez kivételesnek mondható.

A másik elképzelés, hogy Offa<sup>56</sup> bevezette a *primogeniturat*,<sup>57</sup> és később Wessexben is ez volt a bevett szokás.<sup>58</sup> Az igazság az, hogy az öröklési rend valóban hasonlított az elsőszülöttségre, azonban ez csak béke idején érvényesült, vészhelyzetben megkerülhették a király elsőszülött fiát.<sup>59</sup> Nincsen bizonyíték arra, hogy a *primogenitura* létezett volna a korban. Az egyes királyok megpróbálták elsőszülött fiaikat elismertetni királynak, azonban ez nem

---

<sup>52</sup> HIGHAM – RYAN, *The Anglo-Saxon World* 613.

<sup>53</sup> MORRIS, *The Anglo-Saxons: The Making of England*: 410-1066 306.

<sup>54</sup> LOYN, *The governance of Anglo-Saxon England*, 500-1087 84.

<sup>55</sup> RUSZOLY, *Európai jog- és alkotmánytörténelem* 357.

<sup>56</sup> Egy időben az egész szigetet domináló merciai király (ur. 757-796).

<sup>57</sup> MORRIS, *The Anglo-Saxons: The Making of England*: 410-1066 150-151.

<sup>58</sup> BÁRÁNY 2008, *Britek, angolszászok, vikingek - Észak-Nyugat-Európa a korai középkor századaiban* 73.

<sup>59</sup> LYON 2003, *Constitutional history of the UK* 18.

jelenti ezen elv kizárólagosságát. A trónöröklési rend inkább pragmatikus, mintsem dinasztikus.<sup>60</sup> Valóban, a király fiai, férfi rokonainak egy része rendelkezett az ún. *aetheling* („trónra alkalmas”)<sup>61</sup> címmel, azonban ez nem keletkeztetett kézzelfogható jogot és sorrendet a trónra. Úgy gondolom, hogy esetünkben helyesebb a trónörökösöket inkább a trón várományosainak hívni, ugyanis nincs közöttük sorrend, és nem is követelheték a trónt ezen minőségükből, királlyá is csak az esetben váltak, amikor őket a *witan* megválasztotta.

A *witan* elvileg bárkit megválaszthatott királyának, azonban e tekintetben egy korlátot vélünk felfedezni: a királyságot alapító királyok vérvonalából került ki az utód, és ehhez a végsőig tartották magukat az egyes királyságok. Ezen dinasztiák az alapító királyokról lettek elnevezve, így Kentben Oisc<sup>62</sup> után *Oiscingas*, a Kelet-Angliában pedig Wuffa<sup>63</sup> nyomán *Wuffingas* néven ismertek.<sup>64</sup>

A dinasztiák felmenői között megtalálható Woden főisten is, valamint különböző mitológiai alakok. A kereszténységgel szinkretizmus alakult ki, aminek következtében Woden – bár elvesztette isteni mivoltát – továbbra is felmenő maradt, azonban megjelent többek között Noé vagy Ádám is.<sup>65</sup> Ez a leszármazás nem tette a királyokat istenné, csupán kiemelkedővé, egyfajta presztízst jelentett. A kereszténység felvételével a királyok már Isten kegyelméből uralkodtak.<sup>66</sup>

Időnként felmerül a kérdés a nők trónjogát illetően. Korábbi kutatásaim óta sem állíthatok mást, minthogy a nők, bár nem voltak kizárva formálisan az öröklésből, a *witan* mindig férfi családtagot választott meg. Kivételként Aethelflaed,<sup>67</sup> Mercia Úrnője említhető meg, aki férje, Aethelred<sup>68</sup> halála után kvázi királynőként uralkodott Mercia felett. A helyzet több dologra is visszavezethető és egyik sem zárja ki a másikat, sőt. (1) Aethelflaed a mélyen tisztelt Aelfraed király lánya, akinek e tekintetben az uralkodáshoz való joga megkérdőjelezhetetlen.<sup>69</sup> (2) Mercia mindenáron el akarta kerülni akkoriban, hogy Wessexhez csatolják, ekképp egy női uralkodó is megfelelőbb, mint egy wessexi.<sup>70</sup> (3) Merciában a királynők nagyobb befolyással rendelkeztek, oklevelek esetén tanúk voltak, jelen lehettek a *witan* ülésein, továbbá Offa

---

<sup>60</sup> WINKLER, *Æthelflaed and Other Rulers in English Histories*, c.900–1150. 1000.

<sup>61</sup> LICENCE, *Edward the Confessor and the Succession Question: A Fresh Look at the Sources* 119.

<sup>62</sup> Ur. 5. században.

<sup>63</sup> Ur. 6. században.

<sup>64</sup> MORRIS, *The Anglo-Saxons: The Making of England*: 410-1066 64, 70.

<sup>65</sup> CHANEY, *Paganism to Christianity in Anglo-Saxon England* 200-202; ANGOLSZÁSZ KRÓNIKA, A.D. 854.

<sup>66</sup> LYON 1960, *A constitutional and legal history of medieval England* 39.

<sup>67</sup> Mercia Úrnője, az egyetlen női uralkodó az angolszász korszakban, Aelfred lánya (ur. 911-918).

<sup>68</sup> Merciai Aethelred, Aelfred megbízott *ealdorman*ja Merciában (ur. 881-911).

<sup>69</sup> WEHLING, *Royal Daughters in Anglo-Saxon England* 120-121.

<sup>70</sup> WINKLER, *Æthelflaed and Other Rulers in English Histories*, c.900–1150. 969-970.

királynőjének arcképe szerepelt néhány merciai *pennyn*.<sup>71</sup> (4) Ő volt a legmegfelelőbb Mercia túlélése érdekében.<sup>72</sup> Ezekből kifolyólag jól látható Aethelflaed különleges helyzete: uralkodása kétségbevonhatatlan volt testvére, Idősebb Eadweard<sup>73</sup> részéről, a merciaiak a végsőig hűségesek voltak hozzá, valamint Űrnőjük megfelelően helyt tudott állni egy ilyen vészhelyzetben. Lánya sajnos nem tudta követni őt a trónon.<sup>74</sup>

A király halálával az informális rend következtében káoszba fulladt a trónöröklések nagy része: a különböző *aethelingek* gyakran háborúztak egymással a trónért, nem feltétlenül fogadták el a másikat királynak. Ennek következtében a trónöröklés körüli időszak rendkívül instabillá tette a királyságot.<sup>75</sup>

A pogány időkben a királyt megválasztását követően pajzsra emelték hangos elismerés közepette. A kereszténység felvételével sem szűnt ez meg azonnal, egy lassú átalakulásról beszélhetünk.<sup>76</sup> Offa fia, Ecgfrith<sup>77</sup> volt az első, akit felszenteltek királynak még apja életében 785-ben, hogy ekképp biztosítva legyen számára a trón.<sup>78</sup> A koronázási szertartás Nagy Károly mintájára honosodott meg a szigeten,<sup>79</sup> de 925-ben Aethelstan<sup>80</sup> volt az első, akit keresztény módon koronáztak meg,<sup>81</sup> az *Ordo* pedig 973-ra, Eadgar<sup>82</sup> koronázásával szilárdult meg. A királyok nagy részét Kingstonban koronázták meg, de ez nem volt feltétel.<sup>83</sup> A szertartás során a király esküt tett népe felé, majd ezt követően felszentelték, megkapta uralkodói jelvényeit, koronát helyeztek a fejére, trónra ültették, és később lakoma következett.<sup>84</sup>

Idővel megjelent a *promissio regis*, vagyis a királyi eskü, ígéret. A nép és a király oda-vissza esküdött meg egymásra,<sup>85</sup> azonban Edgar korára egy kifejezett, háromszoros ígéretet is tett a király: köteles védelmezni az egyházat, megóvni népét az ellenségtől és fenntartani a jogot.<sup>86</sup> A király ezen ígéretét külön igazságba foglalta, ezzel jól láthatóan a szokásjog alá helyezve saját magát. Miután Aethelredet visszahívta a *witan*, a király ő feltételeiket is

<sup>71</sup> WINKLER, *Æthelflaed and Other Rulers in English Histories*, c.900–1150. 982.

<sup>72</sup> WINKLER, *Æthelflaed and Other Rulers in English Histories*, c.900–1150. 997-998.

<sup>73</sup> Aelfread fia, egyesíti Wessexet és Merciat (ur. 899-924).

<sup>74</sup> ANGOLSZÁSZ KRÓNIKA, A.D. 919: „Ebben az évben Mercia Urának, Aethelrednek a lánya megfosztatott a merciaiak feletti uralmától és Wessexbe szállítatott három héttel Karácsony előtt, Aelfwynnek hívták.”

<sup>75</sup> LYON 2003, *Constitutional history of the UK* 17.

<sup>76</sup> LYON 1960, *A constitutional and legal history of medieval England* 39.

<sup>77</sup> Ur. 796.

<sup>78</sup> STENTON, *Anglo-Saxon England* 218-219; YORKE, *Kings and Kingdoms of early Anglo-Saxon England* 118.: Ő volt az egyetlen, akit még az akkori király életében szenteltek fel, de a felszentelés után hagyománnyá vált.

<sup>79</sup> HIGHAM – RYAN, *The Anglo-Saxon World* 297.

<sup>80</sup> Ő volt az első, aki az összes angolszász királyságot egyesítette, Anglia első tényleges uralkodója (ur. 924-939).

<sup>81</sup> MORRIS, *The Anglo-Saxons: The Making of England: 410-1066* 246.

<sup>82</sup> Ur. 959-975.

<sup>83</sup> LOYN, *The governance of Anglo-Saxon England, 500-1087* 92.

<sup>84</sup> LYON 1960, *A constitutional and legal history of medieval England* 39.

<sup>85</sup> KEMBLE, *Saxons in England. Volume 2* 34.

<sup>86</sup> LYON 2003, *Constitutional history of the UK* 19.

igazságában rögzítette, hogy azokat később megtartja. A lényeg a korábban adott jogok védelmezése.<sup>87</sup>

## 5. *Witan*

A királyválasztással szorosan összekapcsolódik az ún. *witan*, így szükségesnek tartom felvázolni a működését, illetve ráhatását a trónöröklésre.

A *Witenagemót* kvázi egy királyi tanács volt, segítette a királyt különböző döntések meghozatalában, bizonyos kérdésekben vele együtt döntött, és akkor nem volt mellőzhető. Tanács- és döntéshozó „testület”. A lényege ekképp könnyen megragadható, azonban bizonyos dolgokat szükséges tisztázni.

Nevének jelentése „tanácsadók gyűlése”, rövidített alakban használatos neve a *witan*, magában csak tanácsadót jelent. Tagjai általánosságban *thegnek*, *ealdormanok*, püspökök, érsekek, alacsonyabb rangú papok, de nem volt meghatározott tagsága. Ülési a király jelenlététől függtek, vagyis ahol a király tanácskozni kívánt „bölcse embereivel”, ott *witant* ülhetett. Funkciói sokrétűek voltak, éppúgy legfelsőbb bíróság, mint tanácsadó testület, akár zsinat is, azonban működése rugalmas: összetétele, helye és feladata mindig a királyon múlt, aki saját jogán elnökölt ilyenkor.<sup>88</sup> Richard Abels gondolatmenetét folytatva úgy gondolom, a *witan* megnevezés egy funkció, és nem testület.<sup>89</sup> A király embereivel bárhol, bármikor tanácskozhatott, azonban, ha különleges ügyről volt szó, *witant* ült, és ezzel különleges hatalommal ruházta fel a gyűlést.

A kategorizálástól függetlenül bizonyos esetekben csak az ún. *witan* járhatott el. A király tanácsával egyetértésben rendkívüli adókat vethetett ki, vele adományozott birtokot, mint legfelsőbb bíróság bizonyos ügyekben együtt jártak el (mint Godwine száműzése), tanúzott magánszemélyek szerződéseinél, döntött szövetségekötésről, hadüzenetről és különböző szerződések megkötéséről, valamint a király csak vele alkothatott, illetve nyilváníthatott ki új jogot. Olykor a *witan* saját jogán is dönthetett, ugyanis az ő feladata volt a király megválasztása, valamint akár el is távolíthatta a királyt, ha elégedetlen volt vele.<sup>90</sup>

Eredetét tekintve a korai germán népgyűlésből alakult ki,<sup>91</sup> továbbélése pedig a normann *Great Council*-ban fedezhető fel.<sup>92</sup> Korábban megpróbálták bebizonyítani, hogy egyenesen a

---

<sup>87</sup> STAFFORD, The laws of Cnut and the history of Anglo-Saxon royal promises 179-181.

<sup>88</sup> LYON 1960, A constitutional and legal history of medieval England 46.

<sup>89</sup> ABELS, Alfred the Great: War, Kingship and Culture in Anglo-Saxon England 261.

<sup>90</sup> LYON 1960, A constitutional and legal history of medieval England 47-51.

<sup>91</sup> KEMBLE, Saxons in England. Volume 2 194.

<sup>92</sup> BÁRÁNY 2011, A normann hódítástól a Magna Chartáig – Anglia a normannok és a Plantagenetek korában (1066-1216) 38.

*Parliament* elődje, túlmisztifikálva a germán szabadságot, azonban a *witan* összetétele a legkevésbé sem volt demokratikus vagy népképviseleti alapokon nyugvó: a király által kinevezett és meghívott tagokból állt, akik a saját érdekeiket képviselték. Ez egy arisztokratikus gyűlés volt, hiába a korábbi népgyűlés jellege.<sup>93</sup>

## 6. Hódító Vilmos trónigénye

Hitvalló Eadweard halálát követően káoszba fulladt a trónöröklés. Az *aetheling* még kiskorú, Harold a legerősebb földbirtokos a szigeten, és családja már régóta akadályozta a királyi hatalmat, Vilmos pedig „jogai védelmének érdekében” hajózott a szigetre. Bár a háború három trónkövetelő között zajlott le, Harald trónjoga elhanyagolható, ezért bővebben csak Edgar, Harold és Vilmos jogát vizsgálom.

Az elején szükséges megvizsgálni Hitvalló személyiségét. Korábban gyengekezű uralkodónak, tehetségtelennek írták le, akit kénye-kedve szerint irányított Harold apja, Godwine, valamint csakis az ő felelőssége az angolszász Anglia bukása.<sup>94</sup> Tom Licence esszéjében azonban helyesen rámutat néhány dologra: a 11. században senki nem okolta a néhai királyt a hódításért,<sup>95</sup> valamint a király nagyon erőteljesen lépett fel Godwine-al szemben.<sup>96</sup>

Eadweard személyében 30 év után ismét Cerdic leszármazottat köszönthetett az angol nép. Bár Normandiából érkezett a szigetre normann kísérettel, származásával maga is tisztában van és a hagyományokkal is: utódjának egy Cerdicet fog megtenni. Amint megtudta, hogy van életben lévő leszármazott, követet küldött Magyarországra, és 1057-ben meghívta Száműzött Eadweardot a szigetre. Eadweard azonban a partraszállást követően röviddel meghalt, ezzel az egyetlen életben lévő *aetheling* fia, Eadgar lett.<sup>97</sup>

Hitvalló két évtizedes uralkodása folyamán folyamatosan harcban állt a Godwine családdal, akik bár angolok voltak, a velük való szembenállás nem jelentette a király normann-pártiságát. Sokan úgy vélik, hogy Eadweard Godwine elűzése után 1051-ben azért hívta meg Normandiai Vilmost Angliába, hogy felajánlja neki a trónt.<sup>98</sup> A hagyományokat figyelembe véve azonban Tom Licence rámutat arra, hogy nem valószínű, hogy a király Vilmost választotta volna Edgarral szemben, ugyanis (1) neki volt a legtermészetesebb joga a trónhoz, (2) az angolok nem fogadtak el idegen királyt, (3) továbbá található olyan forrás, ami azt támasztja

---

<sup>93</sup> LYON 1960, A constitutional and legal history of medieval England 46-47.

<sup>94</sup> BÁRÁNY 2008, Britek, angolszászok, vikingek - Észak-Nyugat-Európa a korai középkor századaiban 90-92.

<sup>95</sup> LICENCE, Edward the Confessor and the Succession Question: A Fresh Look at the Sources 114.

<sup>96</sup> STENTON, Anglo-Saxon England 563-565.

<sup>97</sup> MORRIS, The Anglo-Saxons: The Making of England: 410-1066 360.

<sup>98</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 158.

alá, hogy valójában őt nevezte meg Eadweard utódjának.<sup>99</sup> Az ígéretről csak a hódítást követő normann források írtak, azonban azok a látogatásról nem tettek említést,<sup>100</sup> bár az Angolszász Krónika szerint az megtörtént.<sup>101</sup> Érthetetlen, hogy egy ilyen fontos látogatást miért titkolt el a normann történetírás.

Az óangol források szerint Hitvalló halálos ágyán Haroldot jelölte utódjának, mert képes lehetett megvédeni az országot a trónkövetelőktől.<sup>102</sup> A korban már mindenki tartott egy esetleges inváziótól,<sup>103</sup> a legfőbb hadúrnak pedig csakis Harold felelt meg. A normann források sem tagadták a megnevezést, de némely szerint Harold csupán magához ragadta a hatalmat.<sup>104</sup> Hogy a királyt meggyőzték, hogy Eadgar helyett Harold jobb választás,<sup>105</sup> vagy Harold a maga szakállára dolgozott, annak esetünkben nincs relevanciája: a *witan* végül megválasztotta őt, és így királlyá vált.

A herceg esetében már bonyolultabb a helyzet. Több jogcímen igyekezett alátámasztani az igényét, de mindegyik rendkívül gyenge lábakon állt. A rokonságra való hivatkozása szerint ő Emma királynő révén Eadweard rokona, de ez a vér a normann származású Emma vére, és ez nem tette őt Cerdic leszármazottá Eadgarral szemben. Harold rokoni jogával (Eadweard sógora) szemben erősebb az igénye, de a hagyományoknak nem megfelelő a származása, így ennek nincs relevanciája.

A második, hogy pápai áldással érkezett a szigetre. A pápának jogtörténeti szempontból véleményem szerint semmi köze nem lehet az óangol trónöröklési rendhez, a pápai áldás nem keletkeztetett jogot a trónra a szokásjog szerint. Továbbá nem elhanyagolható, hogy a pápa szicíliai normann befolyás alatt állt, nem meglepő a támogatása Vilmos irányába.<sup>106</sup>

A harmadik szerint Eadweard 1051-ben neki ígérte a trónt. Fentebb említettem a kételyeket a látogatással, illetve céljával kapcsolatban és valószínűbb, hogy inkább Vilmos kért szívességet Eadweardtól és nem fordítva: a herceg háborút vívott és rokonával egyeztetett egy lehetséges szövetségről.<sup>107</sup> Jogtörténeti szempontból azonban egyértelmű a válasz. A királynak nem állt jogában efféle ígéretet tenni, a *witan* hozzájárulása nélkül a kinevezés semmis. Ha valaha volt is ígéret, az nem lehetett későbbi 1041-nél, de akkor Eadweard még nem volt király,

---

<sup>99</sup> LICENCE, Edward the Confessor and the Succession Question: A Fresh Look at the Sources 123-124.

<sup>100</sup> MORTON – MUNTZ, The Carmen de Hastingae proelio of Guy, Bishop of Amiens 62.

<sup>101</sup> ANGOLSZÁSZ KRÓNIKA, A.D. 1052.

<sup>102</sup> KISS, Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története 163.

<sup>103</sup> STENTON, Anglo-Saxon England 569.

<sup>104</sup> MORTON – MUNTZ, The Carmen de Hastingae proelio of Guy, Bishop of Amiens 54.

<sup>105</sup> LICENCE, Edward the Confessor and the Succession Question: A Fresh Look at the Sources 120.

<sup>106</sup> BÁRÁNY 2011, A normann hódítástól a Magna Chartáig – Anglia a normannok és a Plantagenetek korában (1066-1216) 20.

<sup>107</sup> MORTON – MUNTZ, The Carmen de Hastingae proelio of Guy, Bishop of Amiens 63.

ami ugyanerre a végeredményre vezet: semmisségre.<sup>108</sup> Ismételten az ígéretet próbálja bizonyítani az, hogy a normannok szerint Eadweard 1064-ben Normandiába küldte Haroldot, hogy biztosítsa Vilmost arról, hogy a király őt nevezte meg utódjának. Harold viszont túl nagy úr volt ahhoz, hogy Eadweard irányíthassa őt, és a *witan* hozzájárulása nélkül ez ismét semmisségbe mutat.<sup>109</sup>

A negyedik alapján Harold hűségesküt fogadott Vilmosnak, mikor ő nála tartózkodott. A *Bayeux*-i kárpit is megörökítette, ahogy Harold a szent ereklyékre esküdött.<sup>110</sup> Az esküvel szövetséget kötöttek: kölcsönösen segítséggel tartoztak egymásnak. Az esküjüket valójában később mindketten megszegték: Vilmos mikor nem tudta Harold testvérét, Tostigot visszatartani a támadástól Anglia ellen, Harold pedig akkor, amikor megtagadta a házasságot Vilmos nőrokonával.<sup>111</sup>

Harold egész normandiai kiküldetése megfejthető ezen tények és a kárpit által: Angliába visszatérve Harold mélyen meghajolt a király előtt, amikor beszámolt küldetéséről és Eadweard megintette őt. Gyakorlatilag azt mondta, „a herceg kezére játszottál, pedig tudod, hogy Eadgart akarom.”<sup>112</sup> Magam is valószínűnek tartom, hogy Eadweard Eadgart kívánta utódjául. Vilmosnak így végül volt egy becsületbeli ügye, az esküszegésre való hivatkozás, de ez a trónigénytől messze van: Harold ígérete a *witan* hozzájárulása nélkül semmis volt.<sup>113</sup>

Vilmos trónigénye valójában teljességgel alaptalan, a király, ahogy Haroldot halálos ágyán, úgy Vilmost bármikor előtte sem tudta joghatályosan örökösévé tenni (Eadgart se). Királlyá az ember csak és kizárólag a *witan* döntése alapján vált. Az, hogy a *witan* valóban választotta a királyt, vagy csak jóváhagyta, esetünkben nem releváns: mindaddig, ameddig legalább a jóváhagyás nem történt meg, senki nem vált jogszerűen királlyá, ekképp a tanácsnak legalább jogilag hatalmában állt ellenállni. Döntésének jelentőségét mutatja, hogy minden király kereste a *witan* jóváhagyását.<sup>114</sup> Ennek következtében Harold kétségbevonhatatlanul Anglia királya lett. A nap végén azonban a herceg maradt győztesen, ez pedig őt Hódítóvá és Anglia kizárólagos uralkodójává emelte. Az „erősebb jogán” később senki nem kérdőjelezhetette meg a hatalmát.

---

<sup>108</sup> MORTON – MUNTZ, *The Carmen de Hastingae proelio of Guy, Bishop of Amiens* 67.

<sup>109</sup> MORTON – MUNTZ, *The Carmen de Hastingae proelio of Guy, Bishop of Amiens* 64.

<sup>110</sup> LICENCE, *Edward the Confessor and the Succession Question: A Fresh Look at the Sources* 118.

<sup>111</sup> MORTON – MUNTZ, *The Carmen de Hastingae proelio of Guy, Bishop of Amiens* 70-71.

<sup>112</sup> LICENCE, *Edward the Confessor and the Succession Question: A Fresh Look at the Sources* 126-127.

<sup>113</sup> MORTON – MUNTZ, *The Carmen de Hastingae proelio of Guy, Bishop of Amiens* 71.

<sup>114</sup> LOYN, *The governance of Anglo-Saxon England, 500-1087* 101.

## 7. Konklúziók

Tanulmányomban egy rövid történeti ismertetés után igyekeztem bemutatni az angolszász trónöröklés jellemzőit és ezek alapján jogtörténeti (angolszász szokásjogi) szempontból megvizsgálni Hódító Vilmos trónigényét. Kijelenthető, hogy Vilmos a „békés” trónöröklési kritériumoknak nem felel meg, minden ígéret és eskü, amit az irányába intéztek semmis, ugyanis a tanács jóváhagyásán kívül semmi nem keletkeztet jogot az uralkodásra, minden jogalap, amivel a szigetre érkezett szokásjogi szempontból nem releváns.

Megvizsgálva azonban az angolszász király jellemzőit, a legfőbb hadurat és a hódítás jogát egyértelmű az eredmény: Hódító Vilmos Hastingsnél aratott győzelmével erővel megszerezte magának Anglia trónját és rövidesen vetélytársak nélkül maradt (az uralkodási képesség pedig inkább ténykérdés mintsem jogkérdés a korban, aminek ő teljességgel megfelelt). A nap végén a *Witenagemót* megerősítette őt hatalmában, 1066 december 25-én formálisan is királlyá vált, ennél fogva pedig már szokásjogi szempontból sem lehetséges kétségbe vonni uralkodói mivoltát.

## Felhasznált források

GILES, J. A.: Bede's Ecclesiastical History of England. Project Gutenberg eBook 2011

KILLINGS, Douglas B. (szerk.): The Anglo-Saxon Chronicle. Project Gutenberg eBook 1996

TACITUS: Germania. <http://mek.oszk.hu/04300/04353/html/01.htm#2> (2025. 04. 22.)

## Felhasznált irodalom

ABELS, Richard Philip: Alfred the Great: War, Kingship and Culture in Anglo-Saxon England. 1998

BABJÁK Ildikó: Barbárság vagy germánság? Budapest 2011

BÁRÁNY Attila: A normann hódítástól a Magna Chartáig – Anglia a normannok és a Plantagenetek korában (1066-1216). Máriabesenyő 2011

BÁRÁNY Attila: Britek, angolszászok, vikingek - Észak-Nyugat-Európa a korai középkor századaiban. Máriabesenyő 2008

CHANEY, William A.: Paganism to Christianity in Anglo-Saxon England. The Harvard Theological Review, Vol. 53, No. 3. pp. 197-217. Cambridge 1960

HIGHAM, Nicholas J. – RYAN, Martin J.: The Anglo-Saxon World. New Haven 2013

- KEMBLE, John Mitchell: Saxons in England. Volume 1 and 2. Second Edition. London 1876
- KISS Sándor: Elfeledett évszázadok. Az angolszász Anglia története. Gödöllő 2018
- LICENCE, Tom: Edward the Confessor and the Succession Question: A Fresh Look at the Sources. 2016  
[https://www.academia.edu/49534436/EDWARD\\_THE\\_CONFESSOR\\_AND\\_THE\\_SUCCESSION\\_QUESTION\\_A\\_FRESH\\_LOOK\\_AT\\_THE\\_SOURCES](https://www.academia.edu/49534436/EDWARD_THE_CONFESSOR_AND_THE_SUCCESSION_QUESTION_A_FRESH_LOOK_AT_THE_SOURCES) (2025. 04. 22.)
- LOYN, H. R.: The governance of Anglo-Saxon England, 500-1087. Stanford 1984
- LYON, Ann: Constitutional history of the UK. London 2003
- LYON, Bryce Dale: A constitutional and legal history of medieval England. New York 1960
- MORRIS, Marc: The Anglo-Saxons: The Making of England: 410-1066. New York 2021
- MORTON, Cathrine – MUNTZ, Hope (szerk.): The Carmen de Hastingae proelio of Guy, Bishop of Amiens. Oxford 1972
- RUSZOLY József: Európai jog- és alkotmánytörténelem. Szeged 2011
- STAFFORD, Pauline: The laws of Cnut and the history of Anglo-Saxon royal promises. Anglo-Saxon England, Vol. 10, pp. 173-190. Cambridge 1982
- STENTON, Frank: Anglo-Saxon England. Third Edition. Oxford, 1971
- WAREHAM, Andrew: Fiscal policies and the institution of a tax state in Anglo-Saxon England within a comparative context. The Economic History Review, Vol. 65, No. 3, pp. 910-931. New York 2012
- WEHLING, Alice: Royal Daughters in Anglo-Saxon England. UNM Digital Repository, 11-15-2017, University of New Mexico.  
[https://digitalrepository.unm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1196&context=hist\\_etds](https://digitalrepository.unm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1196&context=hist_etds) (2025. 04. 22.)
- WINKLER, Emily A.: Æthelflaed and Other Rulers in English Histories, c.900–1150. English Historical Review Vol. CXXXVII No. 587. pp. 969-1002. Oxford 2022
- YORKE, Barbara: Kings and Kingdoms of early Anglo-Saxon England. Abingdon 1990